

PEDAGOGIK AKSIOLOGIYA – TA'LIMGA QADRIYATLI YONDOSHUV SIFATIDA

Turg'unov Mirjalol Mirzahamdani o'g'li

o'qituvchi

Nasirdinova Dinara

talaba

Farg'ona davlat universiteti

Hozirgi davrda ta'limiy qadriyatlar, ularning tabiati, funksiyalari, o'zaro aloqadorligi haqidagi pedagogikaning yangi sohasi - pedagogik aksiologiya rivojlanib bormoqda. Chunki zamonaviy jamiyat ta'limni o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarni egallashining maqsadga yo'naltirilgan jarayoni va natijasi sifatida tushunishdan uzoqlashdi. Ta'lim bu insonda insoniylikni tarkib toptirishdir. Uning asl mohiyati ham ana shunda.

Ta'limning ma'naviyatni tarkib toptirishdagi ahamiyati uni qadriyatli bilimlarni uzatish va uning asosida insonda qadriyatli munosabat, qadriyatli xulq-atvorni shakllantirishda ekanligini o'z vaqtida Aflotun ham ta'kidlab o'tgan edi. U davlatning asosini qolgan barchasi unga bog'liq bo'lgan yagona birlik aks ettiradi, deb hisoblagan. Bunday asos - oliyjanoblikdir. Olim yuksak oliyjanoblik sifatida hech narsa yaxshilik va yomonlik haqida unday ma'lumot bera olmaydigan bilimni e'tirof etadi. Bilimda haqiqiy oliyjanoblik o'z ifodasini topganligini esa ta'lim jarayonida o'rganish mumkin.

Pedagogik aksiologiya inson va ta'limni qadriyat deb e'tirof etgan holda, ta'limiy qadriyatlarni muhokama etuvchi hamda ta'limga aksiologik yondashuvni amalga oshiruvchi pedagogik bilimlar sohasi sifatida maydonga chiqmoqda. Pedagogik aksiologiyani o'rganish muammosini o'quvchi shaxsining aksiologik ongi, aksiologik munosabati, aksiologik xulq-atvorini shakllantirish tashkil etadi.

Aksiologik muammolarga doir nazariy manbalardagi qadriyat tushunchasining mohiyatini tahlil etish asosida pedagogik aksiologiya qadriyat tushunchasiga shaxs va jamiyat faoliyatida ideal namuna va yo'nalishlarni aks ettiruvchi individual va ijtimoiy ongni tashkil etuvchi maxsus ta'lim sifatida qaraydi. Alohida shaxs yoki jamiyat yaxlitlikda qadriyatlarni uzatuvchisi sifatida qaraladi, nihoyasi esa, insonning xulq-atvori va xatti-harakatini rag'batlaydi. Xulq-atvor va hatti-harakatlarning tavsifi shaxsning atrof-muhitga, o'z-o'ziga munosabati haqida guvohlik beradi.

Uni tashkil etish va boshqarishga qadriyatli yondashuvning zaruriyat ekanligidan kelib chiqib, uzluksiz ta'lim maqsadlarining o'zgarishi pedagogik aksiologiyani muhim vazifalari sifatida quyidagilarni aniqlashga imkon beradi:

- qadriyatlar nazariyasi nuqtai nazaridan pedagogika nazariyasi va ta'lim amaliyotining tarixiy rivojini tahlil etish;

- uning aksiologik yo'nalganligini aks ettiruvchi ta'limning aksiologik asoslarini aniqlash;

- milliy ta'lim mazmuni va rivojlanish strategiyasini aniqlashga doir aksiologik yondashuvni ishlab chiqish.

N.A.Astonovanning «Pedagogik aksiologiyaning kontseptual asoslari» maqolasida pedagogik aksiologiyaning predmeti sifatida shaxsning madaniy munosabatini rivojlantirish e'tirof etiladi. Maqolada qayd etilishicha, ana shu jihat bilan pedagogik aksiologiyaning funksiyalari uning o'ziga xosliklarini belgilashga imkon beradi. Quyida ularni yoritib o'tamiz:

- mazmunli muvofiqlik (ta'limning mazmunli va protsessual jihatlarini birlashtirganligi sababli, intellektual tashabbusni rag'batlantiradi) - fikriy jarayon, obektni aktuallashtirish, aniq dalil va isbotlarni belgilash, axborotni tanqidiy mushohada etish, ma'no- mazmunini tushunish, shaxsiy fikrning o'sishi;

- baholovchi - pedagogik jarayon ishtirokchilarida borliq va ma'naviy hodisalarni adekvat baholashni rivojlantirishni aks ettiradi;

- yo'naltirish funksiyasi - «qadriyatlar ierarxiyasi»ning "ma'lum parametrlari asosida shaxsiy, kasbiy tavsifning muhim qoidalarini aniqlash imkoniyatlari bilan bog'liq;

- me'yoriy (normativli) - pedagog va tarbiyachining aksiosferasining tarkibiy qismlari, o'zida qadriyat tarzini aks ettiruvchi ularning o'zaro munosabatlari tizimini qonuniylashtiradi»;

- boshqaruvchilik - insonparvar mazmunga ega milliy va umuminsoniy qadriyatlar oqimidagi tizim sub'ektlari, ta'lim tizimi rivojlanishini yo'naltiradi, ta'lim sohasidagi o'zaro zaruriy harakatni hosil qiladi;

- nazorat qiluvchi - madaniy-tarixiylik kontekstida qadriyatning rivoji, shaxsda qadriyatga yo'nalganlikni shakllantirish imkonini beradi.

Pedagogik aksiologiyaning mazkur vazifa va funksiyalari ilmiylik, amaliylik, tajriba birligini ifoda etuvchi pedagogik aksiologiya mazmunini ochib beradi.

Ilmiy jihat (aspekt) boshqa barcha ijtimoiy jarayonlarni aniqlab beruvchi, asosiy qadriyat sifatida ta'limni ko'rib chiqish asosida ta'limiy qadriyatlarni o'rganuvchi pedagogikaning yangi ilmiy yo'nalishi - pedagogik aksiologiyaning muammolari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazishni talab etadi. Bu erda asosiy vazifalardan biri sifatida aniq shart-sharoitlarni hisobga olgan holda, ta'limni qadriyatli bashoratlarni ilmiy asoslash aks etadi. Aksiologik bilimlarni tizimlashtirish maqsadida pedagogikadagi qadriyatli merosni o'rganish va pedagogik aksiologiyaning kategorial apparatini aniqlash ham kam bo'lmagan vazifa hisoblanadi.

Amaliy jihat o'quv rejaları va dasturları tuzish, darslik va o'quv qo'llanmalarni yaratish, didaktik va metodik materiallarni ishlab chiqish, ta'lim va tarbiya kontsepsiyasini yaratishda ta'lim sohasi xodimlarining aksiologik bilimlardan foydalana olishini tahlil etadi.

Tajribaviy(praktik) jihat o'quvchi, talaba, o'qituvchilarning aksiologik ongi, munosabati, xulq-atvorini shakllantirish, ularni aksiologik yo'nalganligini rivojlantirishga doir aniq muammolarini hal etishga qaratilgan ta'lim muassasalari faoliyatini o'z ichiga oladi. Ularning vazifasi hozirgi vaqtda pedagogik aksiologiya nimani taqozo etsa, shularning barchasidan mohirona foydalanishni o'zida aks ettira olishdir.

Xulosa qilib aytganda, amaliy jihatni amalga oshirish to'liq ravishda aksiologik yo'nalganlikning nazariy asoslarini aniqlab beradigan ilmiy jihatni rivojlanganligiga va ta'lim sohasi barcha bo'g'inlari faoliyati yo'nalganligini shakllantirilganligiga bog'liq bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Uljayevna O. F. et al. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDAGI TAYYORLOV GURUHI TARBIYALANUVCHILARINI MAKTABGA TAYYORLASH TAMOYILLARI //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – C. 654-659.
2. Uljaevna U. F. et al. DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN IN ART GAME AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – C. 47-51.
3. Uljaevna U. F. et al. DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN IN ART GAME AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – C. 47-51.
4. Uljaevna U. F. et al. NECESSARY CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING IN FUTURE TEACHERS //Modern Journal of Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 4. – C. 444-448.
5. Uljayevna O. R. F., Saydamatovna S. Z. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODIY FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHNING O'QUV-USLUBIY TA'MINOTI //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B3. – C. 349-355.